הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר קניין

שורשי הים על משנה תורה, הלכות מכירה

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות מכירה

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-מכירה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה א 4
פרק ז 4
הלכה ט 4
פרק יא 6
הלכה טז 6
פרק טז 7
הלכה יד 7
פרק כב 8
הלכה א 8
הלכה ה 12

פרק ג

הלכה א

שורש מעות אינן קונות א' **הבהמה וא' המטלטלין נקנין במעות ד"ת כו' אבל חכמים תקנו שלא יקנו המעות אלא במשיכה או בהגבהה כו'**. ע"כ: הנה לפ"ז דמעות אינן קונות מדרבנן אם נתן מקצת דמים ולא משך בחפץ שאינו ראוי ליחלק לכאורה נראה דקנה דלא שייך שמא יאמר נשרפו חיטיך כיון שלא נתן כל הדמים וצריך לשומרו בשביל השאר שלא קיבל וצריך להיו' אחריו בדינא ודיינא:

וראיתי להרב בני דוד ז"ל שכתב וז"ל ויש להסתפק במי שלקח מחבירו חלק בחפץ אחד ונתן מעות ולא משך מה דינו ולכאורה נראה דאין צריי משיכה שהרי אינו יכול לומר נשרפו כו' שהרי חצי שלו וצריך לשומרו בשביל חלקו ודומה למ"ש אם היתה עליה של מוכר וכמ"ש התוס' ז"ל גבי שוכר כלי דכיון דהגוף שלו מעות קונות אלא שבעירובין גבי נותן מעות לנחתום לזכות לו בעירוב דחכ"א דלא קנה ופירש"י משו' שלא משך יע"ש:

ואשתמיט מיניה סוגיא ערוכה בעירובין דפ"א שהקשה לר"א דאמר דזכה והא לא משך ותירצו דעשאו כד' פרקים ובחולין דפ"ג אמרו בד' פרקים משחיטין את הטבח לפיכך אם מת מת ללוקח והא לא משך אמר ר"ה כשמשך א"ה אימא ובשאר [ימות] השנה אינו כן ואמאי והא משך אמר שמואל לעולם כשלא משך והב"ע בשזיכה לו ע"י אחר ורב אילא אמר ר"י בארבעה פרקים אלו העמידו דבריהם על דין תורה דאמר ר"י דבר תורה מעות קונות והרי התם לקח שוה דינר מהשאר וכולו למוכר ואפ"ה דוקא בד' פרקים העמידו דבריהם על ד"ת משא"כ בשאר ימות השנה ואם מת מת למוכר ולא אמרינן כיון שהמוכר צריך לשומרו בשביל חלקו א"צ משיכה ומע"ק דליתא דלא פליג רבנן וזה מבואר מהני סוגייאי ודוק:

פרק ז

הלכה ט

שורש דברים אי יש משום מחוסרי אמנה מי **שאמר לחבירו לתת מתנה ולא נתן יש בהם משום מחוסרי אמנה**. הנה בענין דברים אי יש בהם משום מחוסרי אמנה איפליגו רב ור"י בפרק הזהב דמ"ט ע"א ור"י ס"ל דיש בהם משום מחוסרי אמנה ופרכינן עלה מהא דאמר רבה בב"ח אמר ר"י האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור בו ומשנינן ההיא במתנה מרובה וכי אמר ר"י דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה במתנה מועטת ה"נ מסתברא דהא אמר ר"י ישראל שאמר לן' לוי כור מעשר יש לך בידי יכול לעשותו

תרומת מעשר על מקום אחר אא"ב לא מצי למיהדר מש"ה רשאי אלא אי אמרת מצי למיהדר אמאי רשאי אשתכח דקאכיל טבלים יע"ש ומשמע מינה דלרב דאמר דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה פליג אההיא דר"י בההיא דן' לוי וס"ל דאינו יכול לעשותו תרומה על מקום אחר כיון דמצי למיהדר ביה ולפ"ז צריך לומר דבן לוי זה אינו ממכיריו של האיש הלזה דא"ל כור מעשר יש לך בידי דאי במכירו אפילו רב מודה נמי דהא בפרק כל הגט ד"ל עלה דמתני' דהמלוה מעות לכהן וללוי להיות מפריש עליהם מחלקם פריך תלמודא ואע"ג דלא אתו לידי כהן ולוי והיאך יצא ידי נתינה כיון דהן לא זכו בו ומשני רב במכירי כהונה ולויה וע"ש בפי' רש"י הרי דאפילו רב דלית ליה הא דר"י דבמתנה מועטת יש בו משום מח"א מודה הוא במכירי כהונה ולויה דחשיב כאלו בא לידו ולפ"ז אני תמיה על רבינו ז"ל שפסק כאן ובסוף ה' מתנה כר"י דאמר דדברים יש בהם משום מח"א ופסק להההיא דבן לוי בפ"ז מהל' מעשר ד"ח ואפ"ה כשהביא למתני' דפרק כל הגט שם בהל' ה' כתב כאוקמתיה דרב דמיירי במכירי כהונה ולויה והוא תימא בעיני מאחר דפסק כר"י דמתנה מועטת יש בו משום מח"א ופסק להההיא דבן לוי למה לו להבי' אוקמתיה דרב כיון דבלא"ה אתי שפיר והיותר תימא אצלי מ"ש בהגהות אשירי שם בפרק כל הגט ע"ש מוהר"ם והן הן דברי התוס' בפרק י"ן דקכ"ג ע"ב ד"ה הכא במכירי כהונה דהיינו טעמא דרב דאמר דבמכירי כהונה חשיב כמוחזק משום שזה מתנה מועטת ואסור לחזור בו אפילו בדברים בעלמא ואלו רב איפכא שמעינן ליה במתנה מועטת יכול לחזור בו ומותר בו ואין בו משום מח"א ואף שהתוס' ז"ל שם בפרק י"ן כתבו וז"ל ואע"ג שאם רצה יכול לחזור מ"מ כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק ע"כ: מיהו סוגיא דפרק הזהב דקאמר ואי מצי למיהדר אמאי רשאי אשתכח דקאכיל טבלים יע"ש מוכח דכל דמותר בו לחזור ואין בו משום מח"א אע"פ דלא הדר ביה עדיין חשיב כאלו הדר כיון שהרשות בידו וא"כ לרב דס"ל דבמתנה מועטת מותר לחזור היאך מקרי מוחזק ואף שיש מקום קצת ליישב דברי התוס' דברי הר"ם ורבינו מוקשים ועומדים אצלי ויותר מזה ק"ל דברי מוהר"ם שכתוב בתוספ' הרא"ש הובאו דבריו בש"מ לבב"מ בפרק הזהב דעלה דאמר ר"י התם גבי בן לוי דיכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר כתב וז"ל אע"פ שלא קנאו בן לוי לא במשיכה ולא בהגבהה מיירי במכירי כהונה ולויה דחשיב כאלו בא לידו כדאיתא בגיטין פרק כל הגט עכ"ל והוא תימא דאי במכירי כהונה אפילו רב נמי מודה בה וא"כ מה הכריח תלמודא מההיא דבן לוי דבמתנה מועטת מודה ר"י כיון דבההיא אפילו רב נמי מודה ויש מקום ליישב זה ע"פי מ"ש בש"מ שם דמה שדקדקו בסוגיא דהתם אמאי קאמר תלמודא מודה ר"י במתנה מועטת ולא אמרו מודה

במתנה מרובה דהיה מקום לומר דבההיא דאפליגו רב ור"י הוי מתנה מרובה יע"ש:
והשתא אפשר דסובר מוהר"מ דבהכי הוא דפליגי רב ור"י אי חשיב מתנה מרובה או מועטת אבל כ"ע מודו דבמתנה מועטת אסור לחזור בו ודוק ועיין להרב מח"א ה' זכיה ומתנה דל"ה ע"ב ד"ה אבל יע"ש:

פרק יא

הלכה טז

שורש מתחייב בדבר שאינו קצוב המתחייב **עצמו בדבר שאינו קצוב כו' אע"פ שקנו מידו שלא נשתעבד כיון שאין כאן דבר ידוע ומצוי**. והראב"ד השיג עליו מן הסוגיא שבר"פ הנושא דק"א ע"ב עלה דאיפליגו ר"י ור"ל באומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר דר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור ומקשה ליה ר"י לר"ל ממתני' הנושא את האשה ופסקה עמה לזון את בתה ג' שנים דחייב לזונה דאע"ג דאין שם לא קנין ולא חתימה בדיבורא בעלמא מיחייב ומשני ר"ל בשטרי פסיקתא וכדרב גידל כו' יע"ש והשתא אם איתא דהמתחייב בדבר שאינו קצוב לא קנה לר"י נמי תיקשי מתני' שהרי מזונות דחמש שנים אינן קצובים ואפי"ה קתני מתני' דחייב לזונה וע"כ לשנויי כדשני ר"ל בשטרי פסיקתא וה"ה תירץ דה"ן מצי למימר ולטעמיך יע"ש : ועיין להב"ח ז"ל בא"ה סי' קי"ד שכתב דדעת רבינו ז"ל הוא לחלק בין כשהתנאי היה בין קדושין לנשואין לכשהיה בזמן אחר דכל שהתנאי היה בין קדושין לנשואין אם היה שם קנין מהני דוקא לבת אשתו דאגב דמחתני כו' ובשאר אינשי אפי' ע"י קנין לא מהני בדבר שאינו קצוב ואמטו להכי לא ק"ל מתני' לר"י דאיהו מפרש לה למתני' בשטר קנין ובין קדושי' לנשואין וכיון דהוי לבת אשתו מהני לה תנאה יע"ש: ודבריו הם דברי תימה דא"כ גם לר"ל נמי ניחא ומאי ק"ל לדידיה מהך מתני' ועיין להש"ך בח"מ סי' ס' שדחה דברי הב"ח הלזו ממ"ש רבינו בפ"ו מה' זכיה ולא קשיא מידי דהתם מיירי באמירה בעלמא ומשו"ה כתב דצריך שעת נשואין יע"ש ויש ליישב אמנם עיקר קושיית הראב"ד אפשר ליישב ע"פ מ"ש הרב בני שמואל בתשו' סי' ט"ו ליישב דעת רבינו הסוגייא שבפ' עשרה יוחסין דלר"מ יכול ליתן במתנה נכסים שיפלו לו לאחר מכאן אע"ג דאינו יודע כמה יפול כמו שהוק' הר"ן ז"ל הביא דבריו מרן בכ"מ יע"ש.
והרב הנז' תירץ דלר"מ דס"ל דאדם מקנה דשב"ל ה"נ יכול להקנו' דבר שאינו קצוב וכ"כ הרב גד"ת בשער ס"ד ח"א דשמ"א ע"ב ד"ה ועוד כו' יע"ש והשתא משו"ה לא הק"ל לר"י מתני' אע"ג דהוי דבר שאינו קצוב דאיכא למימר הא מני ר"מ וכ"ש דהוי סתמא

וסתם משנה ר"מ תנא לה אבל לר"ל דאמר דכל שאין עדים בשטר הו"ל חספא בעלמא הוק' לו שפיר מההיא מתני' ודוק אבל בעיקר דברי הרבנים הנז' איכא למידק דבפ' הזהב דנ"א עלה דאיפליגו רב ושמואל באומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה דרב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה ושקיל וטרי תלמודא לאוקומי לרב ושמואל אליבא דר"י ור"מ דאיפליגו בעלמא גבי מתנה עמ"ש בתורה בתנאי שבממון וקאמר רב ענן לדידי מפרשה לי מיניה הא דמר שמואל באומר ע"מ שאין לך עלי אונאה אבל באומר שאין בו אונאה יש בו אונאה ואקשינן לרב דאמר דאפי' באין לך עלי אונאה דיש לו אונאה מהברייתא דאמר' דאין בו אונאה ושני רבא כאן בסתם כאן במפרש ולפי שיטת רבינו בפי"ב מה' אלו ה"ג הכי פירושו בסתם שאינו יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול אבל במפרש היינו שאומר בפי' חפץ זה אני נותנו לך במאתים יודע אני שאינו שוה אלא מנה כו' יע"ש:

הרי דאפילו לר"מ כל דלא הוי דבר קצוב אין כאן מחילה ואין לומר דהשתא מוקים לרב כר"י ואה"נ דלר"מ מהני אפילו בסתם דהא רבא לא הוצרך לזה אלא לאוקמיה לרב אליבא דכ"ע ודלא כאביי ואם כן היכי הדר מוקים ליה כיחידאה ועוד שהרי רב ס"ל בעלמא כר"מ דאין אדם מקנה דשלב"ל כדאיתא פרק האשה רבה דצ"ג ואין לומר דשאני אונאה דגזירת הכתוב הוא דאפי' בסתם איכא מחילה ורחמנא אמר דלא תיהוי מחילה עד שיראה לתגר או לקרובו כמו שדחה הרמב"ן ז"ל והביא דבריו הר"ב התרומות בשער ס"ד ח"א דשמ"ז ע"ב הא ליתא שהרי רבינו יליף מינה לדין אחר כמ"ש בפרק ט"ו מה' אלו הל' ו' יע"ש וכדברי ה"ה ז"ל ואולי אפשר דמש"ה הטור ז"ל בח"מ סי' רל"ב כתב דאזיל לשיטתו דס"ל בעלמא דאין אדם מקנה לחבירו דבר שאינו קצוב וע"ש בדברי מרן ב"י ז"ל ודוק:

פרק טז

הלכה יד

המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור כו'. הנה המש"ל עלה ונסתפק במוכר לחבירו איסורי הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם ונתחייב הלוקח לתת לו המעות אי מצי המוכר להוציא ממנו המעות והנה אם הלוקח לא היה יודע שהיה איסורי הנאה בהא לא אסתפקנא דפשיטא דהלוקח לא יהיב דמי המקח דאין לך מקח טעות גדול מזה כו' אך מה שנסתפקתי הוא בשידע הלוקח שהיה איסורי הנאה ואע"פ כן אם נתחייב לתת

הדמים כו' עכ"ל ומה שיש לי לעמוד ע"ד הרב מש"ל ז"ל הללו כבר עמדתי בספרי הקטן שורשי הי"ם ח"ב בה' אישות פ"ה שורש המקדש בפרש שור הנסקל יעש"ב:

פרק כב

הלכה א

שורש אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אין **אדם מקנה דשלב"ל כו'**. הנה אם אדם מתחייב בדשלב"ל ראיתי למהריב"ל ח"ב סי' ל"ו ול"ז חקר ודרש לדעת רבינו ז"ל אי מהני ויש ללמוד דאדם מתחייב בדשלב"ל ממתני' דהניזקין דאין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מפני תיקון העולם הא מדינא גבי ממשעבדי ומבני חרי מיהא גבי ולדעת ר"ח ז"ל קצובים אע"פ שאינן כתובים דהיינו אם קצב הפירות אע"פ שלב"ל ואינן כתובים גבי ממשעבדי נמי והרמב"ן הקשה מהך מתני' לס' רבינו ז"ל דאין אדם מתחייב בדבר שא"ק הביא דבריו הר"ב התרומות בשער ס"ד יע"ש בדשמ"ח. ולמה שהקשה הרמב"ן ולס' רבינו ממתני' דהניזקין נראה ליישב לדעת רבינו דיש לחלק בין מתחייב לתת דשלב"ל עצמו דכל כי האי דאין דרך להקנותו בקנין ה"נ אי אפשר דאפילו בחיוב אינו מתחייב לתתו דומיא דדבר שא"ק לסברת רבינו ז"ל אבל מתחייב לתת מנכסיו שבידו אלא שקוצב שיעור לחיובו דהיינו שיעור דמי שווי הפירות היוצאים משדה זו דהיא היא דינא דמתני' דהמתחייב לתת מנכסיו שיעור שווי הפירות של השדה שעדיין לב"ל שפיר דמי דדוקא במתחייב לתת גוף הדבר שלב"ל הן או דמיהן כיוצא בהם כגון שאין לו עכשיו נכסים דבהא ודאי מודינא דאין חילוק בין מתחייב לתת הפירות עצמן או דמי הפירות בזה הוא דאסתפקא ליה להרב ז"ל דהיה אפשר לומר דכיון דאין הקנין נתפס בדבר שלב"ל כדי להקנותו גם בחיוב אפשר דלא יחול כי אם בדבר שיוכל להקנותו יכול להתחייב דהא החיוב גרע מקנין דבקנין גוף הדבר הוא קנוי לו מיד אבל בחיוב אין גוף הדבר קנוי לו עד בואו לידו ונ"מ טובא לענין כמה מילי ופשוט הוא דכל כה"ג שהחיוב הוא לתת דבר שלב"ל שייך להסתפק בזה כיון דהחיוב הוא לתת הדבר שלב"ל דכה"ג אף דאית ליה נכסים למתחייב מ"מ עיקר החיוב הוא על גוף דבר שלב"ל ונכסיו אינהו ערבים ביה אם לא ימצא לגבותם משא"כ במתחייב מעכשיו לתת מה ששוים הפירות של דקל זה אמרי' דהו"ל כמתנה ע"ד שלב"ל שתלה החיוב בדבר שלב"ל שאם יש לו פירות יתחייב וג"כ שקוצב כמה הוא מתחייב שיעור דמי פירות והרי מעכשיו חל החיוב על נכסיו שבידו אלא שתלאה להקנאתו אם יצאו פירות באילן זה ושיעור שווי הפירות שיוציא האילן הוא מתחייב ולהא ממש דמיא והכי אמר לו הריני מתחייב מעכשיו לתת

מנכסי דמי פירות שיוציא אילן זה דשפיר מתפרש דתנאה הוי ושיעורא יהיב לחיובו עד כדי דמי פי' אילן זה וחיובו תלוי בדשב"ל אם יצאו פירו' ומכ"ש באחריות שמקבל המוכר על פירות השדה שקנה הלוקח והו"ל כמתחייב לחבירו מעכשיו לתת ולשלם כל היזק שיולד לו כגון ההיא דמתנה ש"ח להיות כשואל וכן אם אוביר ולא אעביד אשלם במטבא והיא היא אחריות דהו"ל מתנה בדשלב"ל שתולה הקנאתו בדשב"ל. ועיין בתשובה הרא"ש הביאה הטור ח"מ סי' ס"א בשטר שמשעבד נכסיו על חוב שיתחייב אח"כ בכ"י: ועיין להרב בני יעקב בדס"ח ע"א ואילך בדין שלב"ל ובדפ"ט ע"א יע"ש:

וה"ן לא שנא דמתחייב לתת מעכשיו אם יולד לו היזק אלא שנתחייב אף בהיזק נכסים שלב"ל לניזק ודוק:

עוד אפשר לומר ובהכי מתיישב קו' הרמב"ן דאפשר דתנאי שאני דהכא על תנאי זה נתן מעותיו בתורת קנין ע"מ שנתחייב באחריות דשב"ל ודבר שאינו קצוב ובהא לא שייך לומר נתבטל הקנין נתבטל המעשה דהיאך יתחייב לשלם יותר ממה שקבל מכח התנאי והרי אם לא ירצה לקיים התנאי אין לנו לומר אלא דנתבטל המעשה דהכא התנאי הוא נתינת הדמים בתורת קנין ומעשה הנתינה אי אפשר ליבטל וע"כ צריך לקיים התנאי וכעין זה עיין להרב מעשה חייא סי' ה' ולמוהרי"ט סי' מ"ה ותשו' מוהר"ם הביאה המרדכי בפ' הכותב על מי שקנה שדה והתנה עם אשתו שלא תערער אם ירצה למוכרו יע"ש. ועיין להרב בני יעקב דע"ה ע"ג ומשם אנו למדים דתנאי מהני בדש"בל וכמ"ש התוס' בפ' חזקת ובר"פ הכותב והראב"ד בפכ"ג מה' אישות ועיין להרב הנז' בדף ע"ח ע"א ואפי' לסברת ר"ח ז"ל דס"ל דתנאי לא מהני כיון דסילוק לא מהני בדשלב"ל כמו שנראה מדברי הר"ן בפ' הכותב מ"מ ס"ל דמהני תנאי ע"מ שתתן לי דבשב"ל דהא מתנה עמה שירשנה ותחזור ירושתה ליורשיה וירוש' דבשלב"ל הוי ועוד איכא למשמע מינה דגם יכול להתנות לתת למי שלא ב"ל דהא סתמא מתני להחזיר ליורשיה ואפי' שלא היו בעולם בשעת שהתנה נותן להם ירושתה דאע"ג דאין אדם מקנה למי שלב"ל ואפי' לר"ם כדאמרי' בפי"ן ובהכי מייתבא קושיית הרב בני יעקב בדפ"ט ע"ד וז"ל ז"ל ואה"ן דהוה מצי לתרוצי בדאמר בלשון חיוב ומש"ה חייב אבל לשון הירוש' לא מתוקמא הכי דקאמרי' אילין דכתבי כו' כל מאי דילה תיהדר לבי נשא משמע דלאו מדין חיוב אלא תנאי הוא דקמתני יע"ש:

ולפי מ"ש עוד בה דבלשון חיוב אינו מתחייב לתת לדשלב"ל וכמ"ש הוא ז"ל ע"ד מוהרב"א ז"ל יע"ש ולהכי תירץ לקו' בלשון תנאי דבתנאי מהני לתת אפי' לדשלב"ל:

ועיין להרשב"א בחי' לגטין די"ג ועיין בנדרי' דמ"ה בדין קני ע"מ להקנות ולהרב ד"א

בקו' ז' וכן בההיא דע"מ שהמעשר שלי:

ולענין אם מת המתחייב קודם שבאו הפירו' לעולם כגון שנתחייב לתת פירות דקל זה ומת המתחייב קודם שבאו לעולם עיין להר"ב בני יעקב דצ"א שעלה ונסתפק בזה. ונראה שיש ללמוד דין זה מהא דאמרי' בפ' י' יוחסין דע"ח ופי"ן דק"ל דלר"ם אצטריך יכיר לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ועיין להרשב"א ז"ל בכ"י שכתב דמינה יש ללמוד למקנה למי שלא בא לעולם דהיינו דוקא היכא דהקונה ב"ל אבל היכא שלב"ל לא עיין בש"מ לב"ב דקכ"ז וה"ה והוא הטעם לענין חיוב דאף דאדם מתחייב בדשב"ל ה"ד היכא שבאו לעולם יכול להתחייב לתתם לו ומשו"ה יכול להתחייב מקודם לכן ג"כ אבל בדבר דאף כשיבואו לעולם אינו יכול להקנותם ודאי דאם הקנה אותם ונתחייב בהם מקודם לכן דלא מהני וה"ט דלר"ם אף דס"ל דיכול להקנות דשב"ל וכן למי שלא ב"ל ה"ד היכא שבאו לעולם יכול להקנותם משו"ה יכול ג"כ להקנותם מקודם לכן : אבל אם נולד לאחר מיתת הנותן או ב"ל לאחר מיתה לא מהני הקנאתו מקודם לכן וה"ה והוא הטעם בחיוב כן נ"ל פשוט:

ודע דאע"ג דקי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל אדם מתנה בשלב"ל ועיין להרב בני יעקב ז"ל מה שפלפל באורך בדברי המרדכי בפרקא קמא דמציעא מדף ס"ח ע"ד ואילך והרב בעל המפה בסי' ר"ט והרב כנה"ג שם הג"הט אות ע"ד וע"ז ומלשון המרדכי הנז' תשובה מוצאת לספיקו של הרמ"ל בה' אישות בקטן שקידש לכשיגדיל אי הוי דשב"ל או לא והדבר מבואר דדבשב"ל הוי וכמו שיראה הרואה בדברי מוהר"ם הנז' ועיין להרב שער המלך פכ"ב מה' אלו הט"ו במוכר חוב שלא הגיע זמנו שהביא ההיא דמוהריק"ו כיע"ש:

ודע דהא דאמרינן דאדם מתנה בדבר שב"ל נראה דדוקא בשתלה הקנאתו בדבר שלב"ל כגון לכשתגנב ותרצה ותשלמנה הרי פרתי קנויה לך מעכשיו וכן פירות ערוגה זו תרומה לכשיתלש וכן הרי את מקודשת לאחר שירדו גשמים וכן שדי נתונה לך לאחר שימות פ' וכיוצא וכמו כן מתנה ש"ח להיות כשואל שתולה הקנאתו בדשב"ל דכל כיוצא בזה ודאי דשפיר דמי אבל מוכר נכסיו ע"מ שתתן לי כ"כ מהפירות היוצא שנה שנה אף שמדברי הרא"ש בפ' המוכ' את הבית דס"ג נראה דס"ל דיכו' להקנות בזה. מיהו מדברי הרב העיטור נר' דלא מהני כמ"ש מוהר"ש יונה סי' כ"ה יע"ש. ונראה שדברי הר"ב העיטור בכה"ג מיירי שלא תלה הקנאתו בדשב"ל ואין כונתו שלא יקנה אלא אח"כ ומעכשיו כענין ההיא דלכשתגנב דכה"ג ודאי מהני ולא נחלק הר"ן בזה מעולם. אבל בכה"ג שמתנה ע"מ שיתן לו דשב"ל איכא למימר דתנאי בטל והמעשה קיים זו היא ס' בעל העיטור ז"ל וכן יש ללמוד מדברי התוס' שבפ' אע"פ שכתבו דה"ט דמתנה עמש"ב תנאו

בטל משום דליכא למילף מתנאי בגו"ר והם לא התנו עמש"ב וה"ה והוא הטעם במתנה ע"ד שב"ל דתנאו בטל דבגו"ר לא התנו ע"ד שלב"ל דתנאי כזה אינו מבטל מעשה. ועיין להפ"ח בי"ד סי' ס"א ומרן החביב"ב סי' ר"ט הג"הט אות ע"ד וע"ו וההיא דע"מ שתניקי את בני אע"ג דהחלב לא ב"ל כמ"ש הרשב"א בח"ב סי' ע"ב ההיא מלתא תלי בה שתניקי, ואדם מתחייב בדשב"ל: ובהכי מייתבא דברי הריטב"א הביאן מרן ב"י בסי' ס' שכתב וכן בתנאה: ועיין מה שהק' הר"ב בני יעקב דפ"ח ע"ד:

ודע אי קנין מעכשיו מהני אף בדבר שב"ל דלכשבאו לעולם קנה הרב בני אהרן בביאורו לה' מתנה דקכ"ה ע"ג ד"ה עוד י"ל כתב דקנה יע"ש. ויפה השיג עליו הרב בני יעקב בדע"ג ע"ג: ועיין למוהרי"ט בחי' לקי' פ' האומר דס"ג שכתב וז"ל נהי דאדם מקנה דשלב"ל מיהו לא חל הקנין עד שיבוא אפי' אמר מעכשיו תדע דהא רבינא דאמר אדם מקנה דשב"ל גבי פירות דקל אמרי' בפ' א"ן עד שלב"ל יכול לחזור בו ומסתמא דקנין מעכשיו הוא דהא אין מטלטלי' נקני' אלא במשיכה שאם לאחר זמן אפי' בדשלב"ל לא קנה דבההיא שעתא כבר כלתה משיכתו וכיון דיכול לחזור בו ה"ה נמי דבעי' שיהא השטר קיים בשעת קניית עכ"ל : ודבריו צ"ע דס"ס ת"ל דהיאך קונה כיון דלא חל הקנין אלא עד שיבואו ויכול לחזור בו ובשעת הקניה הדר שודרא למריה ומה נועיל כי נפגע בלשון מעכשיו וע"ק דהא משכחת לה בכסף כיון שאין לו מה למשוך כמ"ש ז"ל לענין אחר עוד בה שהנך רואה דאשתמיט מיניה דמר דברי הר"ן והריטב"א שהביא הרב בני אהרן ז"ל ודברי הרשב"א בחי' לקי' שכתבו דהא דר"ה כשלא אמר מעכשיו מיירי ועיין להר"ב מח"א ה"מ דשלב"ל סי' א' מ"ש בשם הריטב"א ואשתמיט מיניה דברי הריטב"א בחי' שחולק ע"ז:

ועיין להרב מוהריט"א נר"ו בקו' גט מקושר סי' י"ב דס"ב ע"א שייחס להריטב"א ולהתוס' דס"ל דלר"מ בדבר שב"ל חל למגמר הקנין מקודם שיבא לעולם יע"ש וליתא דהריטב"א ז"ל ס"ל בהדיא איפכא כמ"ש ע"ש הר"ב בני אהרן וכן היא סברת הר"ן וכ"כ בש"מ פ' האשה שנפלה דפ"ב וכמו כן התוס' לדבריהם ז"ל ס"ל דאפילו דאמר מעכשיו יכול לחזור בו ולא קנה עד שיבואו לעולם לר"ם ועיין להר"ב בני יעקב ז"ל בדע"ב ע"ד ובדע"ד ע"ב ע"ק טובא מ"ש מוהרי"ט ז"ל דאפי' במעכשיו בעי' שיהא השטר קיים כו' ולע"ד לא נהירא דבהדייא כתבו התו' והנ"י בפ"ק דמציעא דא"ץ שיהא השטר קיים ע"ק ע"ד הר"ב בני יעקב בדע"ה ע"ב דמנ"ל להרשב"א א"י לחזור ועינינו הרואות דהרשב"א ז"ל כתב דהא דר"ה כשלא אמר מעכשיו ועוד מה שהק' בדע"ב ע"ד ל"ק לפי דברי מוהרי"ט ברם דברי מוהרימ"ט ז"ל יש לדחות כמ"ש וקנה בכסף וע"כ צ"ל הכי דסברת

הר"ן והרשב"א ז"ל שכתבו דההיא דר"ה כשלא אמר מעכשיו וס"ל דדוקא במעכשיו קנה דקנה הפירות בכסף כיון דאין לו במה למשוך: ונראה דהך פלוגתא דרבוות' שייכא לדידן באומר שדה זו שאני מוכר לכשאקחנה תהא קנויה לך ועיין בס' מו"ה שער המלך פכ"ב ה"ה יע"ש:

הלכה ה

דבר שאינו ברשותו שדה זו לכשאקחנה קנויה לך כו' לא קנה. מצאתי כתוב למורי הרב המו' בעל שער המלך שכתב ע"ד זה וז"ל כתבתי בנדפס בדין זה על מה שהק' מוהר"י אלפ'אנדארי לדעת המבי"ט דאפי' אי אמרי' דעתה קרובה אצל בנו ממתני' פ' יוצא דופן בן יום א' נוחל ומנחיל כו' דמעיקרא קושייא ליתא יע"ש. והן עתה בהיותי בעיר סיינא אינה ה' לידי תשו' מוהר"ם בר ברוך קובץ קטן וראיתי שם בסי' קל"ג שהק' קושייא הלזו וז"ל כתבתם דקי"ל כר"י דאמר דהמזכה לעובר שלו קנה דדעתו קרובה כו' כן הוא אע"ג דאיכא למתמא א"כ מצינו עובר נוחל ומנחיל כגון אם זכתה לו אמו מנכסיה הואיל וזכה הוא מנחיל לאחיו מן האב ותנן בנידה בן יום א' דוקא איכא לאוקומי נוחל ומנחיל לא אשכחן אבל הכא בתורת מתנה זכה ולא בתורת ירושה עכ"ל:

והמתבאר מדבריו דס"ל דאפי' באם אמרי' דעתה קרובה אצל בנו כדעת המבי"ט ח"ב. ומ"מ הדבר תמוה שהרי כתבו הנ"י והרא"ש דהא דאמרי' המזכה לעובר שלו קנה היינו דוקא היכא דיצא לאויר העולם והביאו ראי' מהירושלמי וצ"ע ע"כ מ"כ: ועיין במ"ש אנן יד עניי לעיל ה' גניבה פ"ט ה' יו"ד משם הרב המבי"ט ז"ל בענין אי אמרי' רחמי האם על הבן כמ"ש גבי האב יע"ש: